

Volontiranje studenata u Zagrebu u komparativnom kontekstu

SINIŠA ZRINŠČAK*

Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

Prethodno priopćenje
UDK: 364.467-057.87
doi: 10.3935/rsp.v19i1.1039
Primljeno: rujan 2011.

IVAN LAKOŠ¹

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU-a
Zagreb, Hrvatska

FEMIDA HANDY

RAM CNAAN

University of Pennsylvania
PA, USA

JEFFREY L. BRUDNEY

Cleveland State University
OH, USA

DEBBIE HASKI-LEVENTHAL

University of New South Wales
Australia

KIRSTEN HOLMES

Curtin University
Perth, Australia

LESLEY HUSTINX

Ghent University
Belgium

---

* Siniša Zrinščak, Pravni fakultet/Faculty of Law, Nazorova 51, 10 000 Zagreb, Hrvatska/Croatia, sinisa.zrinscak@zg.t-com.hr

¹ Ovaj su rad, na hrvatskome jeziku, napisali prva dva navedena autora. Međutim, s obzirom da je riječ o obradi rezultata zajedničkoga istraživačkog projekta grupe istraživača te da su, kao i u drugim zajednički objavljenim radovima, osnovni nalazi i pravci analize prodiskutirani sa svim članovima istraživačkog tima, te sukladno dogovoru među njima da će i objavljivanje radova, kada se referira na cijelo istraživanje, biti zajednički poduhvat, oni su svi navedeni kao koautori ovog rada. F. Handy i R. Cnaan osmislili su istraživanje, koordinirali ga i pružili mu logističku podršku te su, sukladno zajedničkom dogovoru, ovdje navedeni kao treći i četvrti koautori, a ostali abecednim redom.

CHULHEE KANG

Yonsei University
South Korea

LUCAS MEIJS

Erasmus University
Rotterdam, Netherland

ANNE BIRGITTA PESSI

University of Helsinki
Finland

BHAGYASHREE RANADE

Marketing and Market Research Consultants
Pune, India

KAREN A. SMITH

Victoria University of Wellington
New Zealand

NAOTO YAMAUCHI

Osaka University
Japan

U ovom su radu analizirani rezultati istraživanja volontiranja studenata Sveučilišta u Zagrebu te Tehničkog i Društvenog veleučilišta u Zagrebu, provedenoga 2006.-2007. godine, a u sklopu međunarodnoga komparativnog istraživanja studenata u 14 zemalja svijeta. Cilj istraživanja bio je prikupiti podatke o različitim vidovima volontiranja (iskustvo, osnovni oblici, razlozi i koristi volontiranja, vrijednosti povezanih s volontiranjem), a posebice dobiti uvid u međunarodne razlike. S obzirom da su u ovom radu posebno fokusirani hrvatski rezultati, oni su pokazali da se hrvatski studenti, zajedno s japanskima, nalaze na začelju analiziranih zemalja. Kada volontiraju, studenti to čine uglavnom neredovito i neformalno, a najviše volontiraju za gradsku četvrt/ lokalnu aktivističku grupu, u domovima za starije i nemoćne, prenoćištima i sličnim organizacijama. Intrinzični razlozi volontiranja su najviše naglašeni, ali njima komplementarni su i oni instrumentalni. Analizirane su i koristi od volontiranja. Istraživanje je također pokazalo da se volontiranje uglavnom ne promiče kroz obrazovni sustav, a da studenti smatraju takve inicijative korisnima. Rezultati istraživanja uspoređeni su s rezultatima dosadašnjih istraživanja volontiranja u Hrvatskoj, a interpretirani su u okviru analize razvoja civilnog društva u Hrvatskoj i drugim postkomunističkim zemljama te su komentirane dobivene razlike među zemljama.

Ključne riječi: volontiranje, studenti, usporedba Hrvatske i svijeta.

UVOD

Volontiranje je uobičajeno definirano kao aktivnost koja se slobodno poduzima, koja je besplatna i koja je usmjerena dobrobiti drugih ili nekom određenom cilju (Wilson, 2000.: 215-216; Ledić, 2001.: 9; Puljiz, V. i sur., 2005.: 473; Barić, 2008). Ovakva je definicija posebno promovirana 2001. godine koju su Ujedinjeni narodi proglasili godinom volontera te su tada istaknuta tri ključna kriterija volontiranja: ne poduzima se zbog financijske dobiti, poduzima se slobodno te donosi korist nekom trećem, ali i osobi koja volontira (Musick i Wilson, 2008.: 12). Premda se čini sasvim razumljivom i aplikabilnom, niz je dilema povezanih s identifikacijom volontiranja: pitanje odnosa participacije u dobrovoljnim organizacijama i samog volontiranja (članstvo i/ili participacija i volontiranje nisu sinonimi), pitanje troškova i koristi od volontiranja (tzv. pristup neto-koristi ističe da ako i postoji neka nagrada za volontiranje ona mora biti manja od troškova), pitanje motiva (odnos utilitarne definicije koja svaki neplaćeni rad izvan kuće i tržišta rada smatra volontiranjem i »intrinzičnog« pristupa koji nastoji prepoznati neke sasvim specifične volonterske motive), pitanje odnosa volontiranja i društvenog aktivizma (postoje sličnosti i razlike između njih), pitanje odnosa volontiranja te pomoći i brige za druge (svaka, posebice neformalna, pomoć drugima nije volontiranje) itd. (Musick i Wilson, 2008.: 11-26).

Neovisno o mogućim poteškoćama definiranja te posebice njegovog prepoznavanja unutar specifičnoga društvenog konteksta, volontiranje sve više dobiva i na društvenoj važnosti te se na nacionalnim i nadnacionalnim razinama osmišljavaju aktivnosti u njegovom reguliranju i pro-

micanju. Europska unija je, primjerice, 2011. godinu proglasila Europskom godinom volonterstva,² deset godina nakon što je obilježena i Međunarodna godina volontera 2001. godine (MOBMS, 2008.) Hrvatska je 2007. godine donijela Zakon o volonterstvu prema kojem je volontiranje »dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe na način predviđenim ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje« (Zakon o volonterstvu, NN, 58/2007.). Zakonom je, ali i drugim aktivnostima, poboljšán društveni okvir promocije volontiranja u Hrvatskoj (Barić, 2008.).

Usprkos evidentnoj društvenoj važnosti, ali i povećanom istraživačkom interesu, o volontiranju zapravo ne znamo puno. To je osobito povezano s činjenicom da je volontiranje vrlo različito u pojedinim zemljama s obzirom na obim, strukturu, motive, načine vrednovanja i sl. Osobito je malo komparativnih studija koje mogu identificirati i objasniti razlike među pojedinim zemljama (Bekkers i Wiepking, 2007.). Ovaj rad djelomice popunjava upravo tu prazninu u komparativnim istraživanjima premda je ponajprije usredotočen na analizu rezultata hrvatskoga dijela istraživanja. Riječ je o rezultatima istraživanja volontiranja studenata u 13 zemalja svijeta³. S obzirom da su komparativni rezultati istraživanja objavljeni već u nizu časopisa (Haski-Leventhal i sur., 2008.; Handy i sur., 2010.; Haski-Leventhal i sur., 2010.; Kang i sur., 2011.), odnosno da su rezultati fokusirani iz pojedinih tematskih uglova (razlike među zemljama, motivi volontiranja, vrijednosti

² Za detalje usp. <http://europa.eu/volunteering/>.

³ U ovom radu, zbog nedostupnosti podataka za Australiju u trenutku obrade rezultata, analiza će obuhvatiti 13 zemalja.

volontiranja...) svrha ovoga rada jest posebno fokusirati rezultate dobivene za hrvatske studente. Cilj rada je utvrditi raširenost volontiranja među anketiranim studentima u nizu bitnih obilježja (iskustvo, osnovni oblici, motivi i koristi od volontiranja) te ih procijeniti iz komparativne perspektive. S obzirom na prethodne spoznaje (prezentirane u sljedećim poglavljima), pretpostavili smo da volontiranje nije osobito rašireno među našim studentima, mada je moguće pretpostaviti da studenti volontiraju više nego što to u prosjeku čine hrvatski građani, ali i da s obzirom na raznolikost zemalja koje su participirale u istraživanju i vrlo malo provedenih komparativnih studija s jednoznačnim zaključcima, nije moguće unaprijed postaviti ikakvu hipotezu o tome koje bi bilo mjesto hrvatskih studenata (studenata Sveučilišta u Zagrebu te Tehničkog i Društvenog veleučilišta u Zagrebu) na ljestvici raširenosti volontiranja u 13 zemalja svijeta.

Rad je podijeljen u pet dijelova. Nakon ovog uvodnog poglavlja, sljedeća dva govore o razvoju civilnog društva u Hrvatskoj kao okvira volontiranja te prezentiraju (i dijelom komentiraju) dosadašnje spoznaje o razvoju volontiranja u Hrvatskoj. Ključno poglavlje rada u kojem se prezentiraju rezultati istraživanja podijeljeno je u pet potpoglavlja, od osnovnih podataka o istraživanju, prezentacije iskustva i oblika volontiranja, razloga i koristi od volontiranja, pitanja poticanja na volontiranje te prezentacije hrvatskih podataka u komparativnoj perspektivi. Na kraju rada slijedi zaključni osvrt.

RAZVOJ CIVILNOG DRUŠTVA U HRVATSKOJ KAO DRUŠTVENOG KONTEKSTA RAZVOJA VOLONTIRANJA

Volontiranje je, kao što je naglašeno, iskaz zauzetosti za različite probleme u društvu i zajednici u kojoj osoba živi. Volontirati se može neformalno, najčešće unu-

tar lokalne zajednice, ali u većini slučajeva osobe koje volontiraju to čine u okviru organiziranih aktivnosti organizacija civilnog društva (Ledić, 2001.). S obzirom da je formalno/organizirano volontiranje glavni fokus kako društvene usmjerenosti na volontiranje, tako i istraživačkog interesa, otuda potreba situiranja volontiranja unutar šireg okvira razvoja civilnog društva. Zapravo, kako su dosadašnja istraživanja većinom utvrdila vrlo nisku raširenost volontiranja u Hrvatskoj, ona su interpretirana u kontekstu nedovoljno razvijenog civilnog društva u Hrvatskoj.

Konstataciju o nedovoljno razvijenom civilnom društvu u Hrvatskoj treba svakako promatrati u vremenskom kontekstu. Tek su pad komunizma i razvoj novoga pluralističkoga društvenoga sustava omogućili razvoj civilnoga društva, ali i pokazali kako su puna uspostava demokracije i razvoj civilnoga društva spori procesi, uvjetovani nizom čimbenika. Kod civilnog društva, nekoliko je čimbenika potrebno podcrtati: nepovoljan utjecaj rata, spori proces demokratizacije i europeizacije, visok stupanj centralizacije vlasti i nejasno mjesto i uloga ne-državnih aktera, slabi utjecaj dijelom zaboravljenog pred-komunističkog nasljeđa razvoja civilnog društva, kao i nazočan ali relativno krhki razvoj civilnih inicijativa u sam suton komunističkog sustava (Bežovan i Zrinščak, 2007.a, 2007.b; Stubbs i Zrinščak, 2009.). Danas se civilno društvo odmaklo od početnih problema razvoja, ali neki ključni problemi perzistiraju: građansko sudjelovanje u javnom životu i participacija u organizacijama civilnog društva je niska – relativno je mali broj osoba uključen u aktivnosti i djelovanje istih; civilno društvo ima još uvijek obilježje urbanog fenomena; organizacije civilnog društva nisu tretirane kao jednakovrijedan partner državnim institucijama; visok stupanj nepovjerenja građana prema državnim pa i civilnim institucijama ne stvara klimu razvoja demokracije pa

niti sudjelovanja u javnom životu svojih zajednica; hrvatsko civilno društvo nije ukorijenjeno unutar zajednice (Bežovan i Zrinščak, 2007.a, 2007.b).

Usprkos tome, razvoj je evidentan pa se može zaključiti da je hrvatsko civilno društvo po razvijenosti negdje bliže zemljama kao što su Slovenija i Češka koje imaju razvijenije civilno društvo, nego zemljama koje su imale snažniju autoritarnu vladavinu kao Srbija, Gruzija, Ukrajina (Celichowski, 2008.). Zanimljiv je i podatak koji kazuje da je češko civilno društvo možda najrazvijenije u usporedbi s drugim postkomunističkim zemljama, ali i kao takvo zaostaje za razvijenim zapadnim zemljama (Frič, 2009.). Komparativan kontekst ovdje je jako zanimljiv jer ukazuje na sustavne okvire razvoja civilnog društva te je potrebno razlikovati pojedine skupine postkomunističkih zemalja koje imaju različite opće razvojne perspektive pa onda i različite perspektive razvoja civilnog društva, najpovoljnije u zemljama srednje Europe (Bartkowski i Jasińska-Kania, 2004.). Na sustavne preduvjete razvoja civilnog društva najočitije je ukazao Howard koji pronalazi tri zajednička razloga koja su utjecala na ne-participiranje u organizacijama civilnog društva pa tako i na nisku razinu volontiranja (Howard, 2003.). Prvo je nepovjerenje u komunističke organizacije. Naime, građani ovih zemalja bili su prisiljeni sudjelovati u različitim organizacijama koje su bile pod kontrolom države. Bio je to jedan oblik prisilnog volontiranja pa su osobe uključene u te programe svoj angažman vidjele kao ugrožavanje vlastitih sloboda. Zbog ovog negativnog iskustva velik broj ljudi i danas ima nepovjerenje prema organizacijama koje rade za opće dobro. Drugi zajednički razlog je opstanak prijateljskih mreža (ili bolje rečeno – veza). Zbog ispolitiziranosti javnog života (i mogućih sankcija) mnogi se ljudi nisu mogli javno izjasniti osim u krugu njima povjerljivih prijatelja i obitelji. Uz to, zbog izvjesnih

nedostataka centralno planske ekonomije, neusklađenosti zahtjeva ponude i potražnje te manjka određenih roba na tržištu, veze i poznanstva igrala su ključnu ulogu u pristupu, odnosno korištenju nekog javnog dobra ili usluge. Još su i danas, stoga, u ovim zemljama zadržane ovakve veze među ljudima premda su otvaranjem ekonomija i demokratizacijom mnoga dobra i usluge postala dostupna, ali ne u potpunosti što još i dalje predstavlja plodno tlo za perzistiranje/razvoj problema korumpiranosti. U većini slučajeva građani postkomunističkih zemalja i dalje nastavljaju ulagati u veze i poznanstva ne osjećajući potrebu da više energije ulože u sudjelovanje ili volontiranje u organizacijama civilnog društva. Treći razlog Howard pronalazi u razočaranju u politički i ekonomski razvoj (i elite/lidere) poslije raspada komunizma. Mnogi ljudi očekivali su puno više nego što su zaista iskusili. Naime, za njih je to bio trenutak koji im je trebao otvoriti vrata demokracije, ekonomskog razvoja i prosperiteta. Kako se jako malo toga dogodilo u ranom tranzicijskom razdoblju, građani su postali razočarani u novi sustav. Osjetili su se izdanimi i prevarenima što je utjecalo na povlačenje, odnosno ne sudjelovanje (ne uključivanje) u javne aktivnosti pa tako i volontiranje. S obzirom na takav odnos vlasti prema organizacijama civilnog društva, Celichowski pronalazi da se civilno društvo u postkomunističkim zemljama izgradilo sa stavom kontra države i vlasti. Takav odnos države i civilnog društva nije nikako pogodan za napredak i razvoj (Celichowski, 2008.; Bežovan i Zrinščak, 2007.a).

Demokratizacija i europeizacija definitivno doprinose razvoju civilnog društva u postkomunističkim zemljama, ali je te čimbenike potrebno promatrati u kontekstu specifične situacije pojedinih zemalja, odnosno specifičnosti njihova dosadašnjeg razvoja. Kao što ističu mnogi autori, koncept europeizacije je sam po sebi prijeporan pojam pa je moguće detektirati i pozitivne

impulse koji dolaze s članstvom u EU (primjer poticaja koji dolaze iz sudjelovanja u fondovima kohezijske politike EU-a), ali je pitanje položaja civilnog društva većinom pitanje nacionalne nadležnosti, a dinamiku europskog političkog procesa nije moguće proučavati izolirano od dinamike unutarnjih političkih odnosa u pojedinoj zemlji (Gašior-Niemiec i Gliński, 2007.; Kendall, 2009.; Bežovan, 2009.).

VOLONTIRANJE U HRVATSKOJ – DOSADAŠNJE SPOZNAJE

U Hrvatskoj je do sada provedeno nekoliko istraživanja o volontiranju. Prvo sustavno istraživanje provedeno je u Primorsko-goranskoj županiji 2001. i 2006. godine (Ledić, 2001.; Forčić, 2007.). Prema tom istraživanju, u obje ispitivane godine, relativno je velik broj onih koji su naveli da su bili uključeni u neki oblik volonterskih aktivnosti u usporedbi s drugim istraživanjima (43% i 45,4%).⁴ Ipak, i iza ove velike brojke krije se niska učestalost volontiranja. Najviše se volontiralo kroz aktivnost udruga, a s obzirom na spol i dob, dobivene su vrlo male razlike. Oba istraživanja pokazuju da građani imaju načelno pozitivan stav prema volontiranju, ali su se mlađi ispitanici pokazali nešto pesimističnijima.

Ekstenzija istog upitnika na još tri županije Hrvatske (uz Primorsko-goransku, još i Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska i Grad Zagreb), potvrdila je opće pozitivne stavove o volontiranju, čak i pozitivan pomak u 2006. godini, ali i dalje nešto negativnije stavove mlađih ispitanika (Ledić, 2007.). S obzirom na samo obavljanje

volonterskih aktivnosti i ovo istraživanje iskazuje relativno visoke postotke (između 45% i 50% ispitanika), ali ne i razlike među istraživanim županijama.⁵ Također se pokazuje velika važnost članstva u udrugama jer je među članovima udruga čak 81,3% volontiralo. Mlađi ispitanici (do 20 godina) volontiraju rjeđe, stariji češće, kao i oni s visokom stručnom spremom.

Istraživanje o stavovima javnosti o nevladinim organizacijama iz 2005. godine pokazalo je sasvim mali udio volontiranja (Franc i sur., 2006.). Samo je 10,7% građana u posljednjih 12 mjeseci volontiralo, dakle besplatno radilo u nekoj organizaciji, klubu ili udruzi. Samo je 3,8% onih koji su odgovorili da su u proteklih 12 mjeseci volontirali najmanje jednom mjesečno ili češće. Među volonterima je više muškaraca, obrazovnijih, te s većim prihodima i koji su politički više desno orijentirani. Zanimljiv je podatak koji pokazuje da građani znatno više sudjeluju u nekom vidu neformalnog volontiranja. Riječ je o aktivnostima kao što su: savjetovanje nekoga (čak 75,6%), odlazak u trgovinu za nekoga (61,2%), poklanjanje odjeće ili namještaja (55,6%) i sl. Ipak, ovdje se pokazuje pitanje definicija volonterstva i razgraničavanja volonterstva od neformalne skrbi (Musick i Wilson, 2008.: 23-25). U ovim oblicima neformalnog volontiranja manje je muškaraca, osoba starije životne dobi i nižeg stupnja obrazovanja, a više onih s višim prihodima te onih koji dolaze iz mjesta velikoga te manjega stupnja urbaniziranosti (za razliku od mjesta srednjeg stupnja urbaniziranosti).

I podaci Europskog istraživanja vrijednosti pokazali su nizak stupanj članstva

⁴ Na ovakve rezultate velikim je dijelom vjerojatno utjecao uzorak. Naime, u realiziranom uzorku bio je velik broj mlađih ispitanika (premda je pitanje kako je ta činjenica utjecala na rezultate), onih s većim stupnjem obrazovanja u odnosu na stanovništvo, podjednak udio pojedinih kategorija prema radnom statusu (student, srednjoškolci, umirovljenici...), ali nereprezentativan za populaciju županije, kao i vrlo velik broj članova udruga.

⁵ Kao i u prethodnoj bilješci, i ovdje je na rezultate vjerojatno utjecao nereprezentativan uzorak u nizu njegovih obilježja.

u dobrovoljnim organizacijama te još niži stupanj obavljanja neplaćenog rada za te organizacije (Črpić i Zrinščak, 2005.: 34-40). Najviše se dobrovoljno radi za sportsko-rekreacijske organizacije (6,7%) i religiozne ili crkvene (5,3%), dok su ostali tipovi organizacija zanemarivo nazočni, a čak je 78,7% građana tada izjavilo da uopće ne obavlja nikakav dobrovoljni rad. Analiza socio-demografskih varijabli pokazala je da se one razlikuju ovisno o tipu organizacije za koju se volontira, ali da se mlađa dob i više obrazovanje pokazuju prediktorima kod određenog broja dobrovoljnih organizacija.⁶

Istraživanje civilnog društva u Hrvatskoj provedeno 2005. godine u sklopu međunarodnoga komparativnog CIVICUS istraživanja pokazalo je da je čak 38,4% građana u godini prije istraživanja radilo na dobrovoljnoj osnovi, ali većinom izvan aktivnosti nekih organizacija, dakle većinom neformalno. Više su volontirali ispitanici višeg obrazovanja, ali i oni najnižega te oni s višim prihodima (Bežovan i Zrinščak, 2007.a, 2007.b). Unutar novog istraživanja provedenoga od 2008. do 2010. godine, autori preuzimaju i komentiraju podatke o učestalosti volontiranja temeljem novog vala Europskog istraživanja vrijednosti 2008. godine, a koja ukazuju na vrlo niske razine volontiranja: samo 8,8% stanovništva volontira, a koje je jasno definirano kao neplaćeni dobrovoljni rad za najmanje jednu društvenu organizaciju ili aktivnost, kao što su organizacije zaokupljene zdravljem, religijom, obrazovanjem, kulturom, radom s mladima, socijalnom brigom za starije ili sportom i rekreacijom (Bežovan i Matančević, 2011.a). Autori

zaključuju da se usprkos nekim recentnim pozitivnim promjenama volonterstvo u Hrvatskoj vrlo slabo promiče, a i da je identificiran problem zatvorenosti socijalnih i zdravstvenih ustanova za uključivanje volontera, kao i problem kapaciteta organizacija civilnog društva za razvoj kvalitetnih i održivih programa uključivanja volontera (Bežovan i Matančević, 2011.b).

Premda značajna, dosadašnja istraživanja su malobrojna, nesustavna, a pokazuju i neke bitne metodološke razlike i dileme, a posebno nedostaju podaci koji bi hrvatske rezultate mogli bolje razumjeti iz komparativne perspektive.

VOLONTIRANJE STUDENATA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnovni podaci o istraživanju

Istraživanje o volontiranju studenata provedeno je u razdoblju 2006.-2007. godine u 14 zemalja svijeta: Australiji, Belgiji, Engleskoj, Finskoj, Hrvatskoj, Indiji, Izraelu, Japanu, Kanadi, Kini, Južnoj Koreji, Nizozemskoj, Novom Zelandu i Sjedinjenim Američkim Državama.⁷ Kao što je vidljivo, obuhvaćene su vrlo različite zemlje, s različitom poviješću i političkim sustavima te s različitom tradicijom civilnoga društva i volontiranja, što komparaciju čini iznimno teškom, ali ne manje izazovnom. Riječ je o prvom tako sustavnom komparativnom istraživanju volontiranja studenata u svijetu.

U svakoj je zemlji bilo obuhvaćeno najmanje 600 studenata na prigodnom uzorku studenata različitih disciplina: društvenih znanosti, prirodnih znanosti, ekonomije⁸, humanističkih te tehničkih znanosti. Ukup-

⁶ Viša razina obrazovanje se (uz muški spol) pokazala značajnim i konzistentnim prediktorom članstva u dobrovoljnim organizacijama i u drugim zemljama (Bartkowski i Jasińska-Kania, 2004.: 126).

⁷ Kao što je navedeno u bilješki 2, analiza u ovom radu obuhvaća 13 zemalja.

⁸ Sukladno pretežitom klasificiranju u nizu zemalja, ekonomija je izdvojena kao posebno područje znanosti. Također, zbog činjenice da pojedina anketirana sveučilišta nemaju studij medicine, nisu obuhvaćeni studenti biomedicinskih znanosti.

no je istraživanjem obuhvaćeno 10 698 studenata. Upitnik je obuhvatio pitanja volontiranja podijeljena u tri ključna područja: iskustvo volontiranja (područje i oblici, učestalost, poticaji za volontiranje), motivacije za volontiranje te koristi od volontiranja. Upitnik je ispitivao i vrijednosne stavove te prikupio neke najosnovnije socio-demografske informacije (spol, dob, dohodak). U kreiranju upitnika korišteni su dotadašnji poznati upitnici, osobito oni koji se odnose na motive i koristi od volontiranja. Upitnik je izvorno sastavljen na engleskom jeziku, ali je potom preveden te prilagođen drugim jezično-kulturološkim tradicijama, premda je ta prilagodba dijelom bila ograničena zahtjevom komparativnosti. Preveden upitnik testiran je u pilot-istraživanjima u pojedinim zemljama.

Istraživanje u Hrvatskoj provedeno je 2006. godine na prigodnom uzorku 600 studenata, a koji je ostvaren temeljem dostupnosti studenata za anketiranje na pojedinim kolegijima kada im je podijeljen upitnik koji su ispunjavali.⁹ Ova činjenica svakako govori o potrebnom oprezu prilikom mogućeg generaliziranja podataka.¹⁰ Anketirani su studenti koji pohađaju sveučilišne studije na Sveučilištu u Zagrebu te stručne studije na Veleučilištima u Zagrebu – Tehničkom i Društvenom. Točnije, anketirani su studenti sljedećih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet (studij socijalne pedagogije), Ekonomski fakultet (studij ekonomije), Fakultet strojarstva i

brodogradnje (studij strojarstva), Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije (studij kemijskog inženjerstva), Filozofski fakultet (studiji filozofije i povijesti), Geodetski fakultet (studij geodezije), Katoličko-bogoslovni fakultet (studij teologije), Pravni fakultet (studij socijalnog rada) te Prirodoslovno-matematički fakultet (studiji biokemije i fizike). Anketirani su i studenti Tehničkog veleučilišta (studij strojarstva) te Društvenog veleučilišta (studij javne uprave). Sukladno dogovorenoj klasifikaciji u svim istraživanim zemljama, odnosno obuhvaćenim znanstvenim područjima, struktura uzorka prema područjima studija u Hrvatskoj bila je sljedeća: najviše je ispitanika društvenog usmjerenja (29%), zatim tehničkih znanosti (22,8%), potom prirodnih znanosti (19,7%), humanističkih (14,5%) te ekonomije (14%). Zastupljenost ispitanika prema spolu bila je: 63,5% studentica i 36,5% studenata. Prosječna životna dob iznosila je 21,89 godina, ali nažalost, nismo prikupili podatke o tome na kojoj se godini studija nalaze studenti.

Koliko se volontira? Iskustvo i osnovni oblici volontiranja

U ovom ćemo dijelu prezentirati i komentirati osnovne podatke o iskustvu i osnovnim oblicima volontiranja među studentima. Zanima nas kolika je učestalost volontiranja i za koje organizacije te postoje li razlike u volontiranju prema tipu studija.

⁹ Istraživanje u Hrvatskoj proveo je Pravni fakultet u Zagrebu – Studijski centar socijalnog rada, uz potporu Udruga za inicijative u socijalnoj politici. Istraživanje su proveli studenti socijalnog rada, kojima se ovom prigodom najtoplije zahvaljujemo. Prvi rezultati istraživanja bili su obrađeni u Lakoš, 2006.

¹⁰ I u drugim zemljama ostvaren je prigodan uzorak i to ponajviše samo na jednom sveučilištu u svakoj zemlji. Ipak, do sada provedene i objavljene komparativne analize pokazale su da su dobiveni rezultati vrlo indikativni, a što je potvrđeno u zemljama s učestalijim istraživanjima na studentskoj populaciji, odnosno većim mogućnostima komparacije.

Tablica 1.

Iskustvo volontiranja u posljednjih 12 mjeseci, %¹¹

	Da	Ne
Volontiranje za organizaciju vaše gradske četvrti ili lokalnu aktivističku grupu	28,8	71,2
Volontiranje (i na neki način pomaganje ljudima) u bolnicama, domovima za starije i nemoćne, kućama/organizacijama za zaštitu od nasilja, prenoćištima, javnim kuhinjama i drugim sličnim organizacijama za pomoć ljudima	16,3	83,7
Pomaganje mladima kao učitelj, mentor, trener, savjetnik za mlade ili sudjelovanje u nekoj drugoj aktivnosti za pomoć mladima	16,3	83,7
Volontiranje preko interneta (on-line) za neku organizaciju ili aktivnost	13,3	86,7
Volontiranje za neku drugu svrhu ili sudjelovanje u nekoj drugoj aktivnosti	11,3	88,7
Volontiranje za neku vjersku organizaciju, kao npr. dobrovoljno pomaganje u župi, sudjelovanje u crkvenom zboru ili pružanje pomoći na neki drugi način	10,2	89,8
Volontiranje za neku sportsku organizaciju ili organizaciju iz područja kulture	9,5	90,5
Volontiranje za studentski klub (udrugu) ili neku drugu sveučilišnu/studentsku organizaciju	5,7	94,3
Volontiranje za svoju zajednicu, kao što je volontiranje u muzeju, kazalištu, udruzi za zaštitu okoliša, zaštitu životinja ili neku drugu organizaciju koja se bavi potrebama zajednice	4,0	96,0

Tablica 2.

Iskustvo volontiranja u posljednjih 12 mjeseci prema tipu organizacije, %

	Da	Ne
Neformalno, na osoban način	29,5	70,5
Neprofitne organizacije	22,2	77,8
Druge	11,5	88,5
Crkvene/vjerske organizacije	9,8	90,2
Vladine organizacije/javne ustanove	5,8	94,2
Profitne/poslovne organizacije	4,5	95,5
Međunarodne organizacije	3,0	97,0

Tablica 3.

Iskustvo volontiranja doniranjem novaca za neku svrhu ili organizaciju u posljednjih 12 mjeseci, %

Da	Ne
51,8	48,8

Tablica 4.

Učestalost volontiranja, %

Ne volontiram uopće	57,7
Povremeno	32,8
Mjesečno	2,5
Tjedno	7

¹¹ S obzirom na vrlo detaljna pitanja o iskustvu volontiranja, odgovore donosimo kroz tako postavljena pitanja. Volontiranje je ovdje bilo definirano kao besplatno davanje vlastita vremena za pomoć drugima kroz organizacije.

Studenti su najprije pitani za iskustvo volontiranja (tablica 1.), pri čemu su ispitanici mogli zaokružiti više odgovora, ako su volontirali u više područja. Pri tome valja naglasiti da su, a što je vidljivo iz formulacija u tablici 1., područja volontiranja bila dosta široko formulirana te su se neke volonterske aktivnosti zasigurno mogle svrstati pod više formulacija.¹² Prema dobivenim rezultatima, iskustvo volontiranja iznosi od 28,8% do samo 4% prema navedenim područjima: najviše je studenata volontiralo za neki oblik organizacije gradske četvrti ili lokalnu aktivističku grupu, zatim u domovima za starije i nemoćne, prenoćištima i drugim sličnim organizacijama za pomoć ljudima, nadalje volontiralo se pomažući mladima kao učitelj, mentor, trener, savjetnik ili sudjelovanjem u nekoj drugoj aktivnosti za pomoć mladima. S druge strane, najmanje se volontiralo za studentski klub i organizacije u zajednici (kultura, zaštita životinja i slično). No, ovdje je posebno zanimljivo da je velik broj ispitanika odgovorio da je volontirao u dva ili više područja. Naime, 20% ispitanika volontiralo je u jednom području, 14% u dva područja, dok je 17,17% ispitanika odgovorilo da je volontiralo u 3 ili više područja. Ova činjenica, s jedne strane, može biti povezana s prethodno navedenom opaskom o načinu formulacije pitanja, a s druge strane, s činjenicom da je određeni broj volontera, premda ne velik, vrlo aktivan te volontira u više područja, odnosno za više organizacija. To je potvrdila i dodatna analiza koja je ukrstila odgovore na pitanja u tablici 1. i odgovore na pitanja u tablici 4., gdje su ispitanici pitani za učestalost volontiranja. Naime, od 7% ispitanih studenata koji volontiraju tjedno (odgovor u tablici 4.), vrlo velik broj njih (42%) izjavio je da volon-

tira u 5 ili više navedenih područja. Oni koji volontiraju u prosjeku volontiraju u 3 različita područja. Najvišu prosječnu vrijednost volontiranja bilježe oni koji volontiraju za studentski klub (udругu) ili neku drugu sveučilišnu organizaciju (oni u prosjeku volontiraju u 4 različita područja), a najmanju oni koji volontiraju u svojoj zajednici jer u prosjeku volontiraju u 2,6 područja.

S obzirom na tip/oblik volontiranja (tablica 2.), veća je učestalost neformalnog volontiranja premda se, za razliku od ovog istraživanja, takvo volontiranje uobičajeno ne fokusira u istraživanjima volontiranja u svijetu. Do ovog rezultata došla su i druga do sada provedena istraživanja u Hrvatskoj. Od formalnih organizacija, očekivano, prvo mjesto zauzimaju neprofitne organizacije, dok su ostale prisutne u puno manjem broju.

Dosadašnja istraživanja u Hrvatskoj pokazala su i relativno visoku rasprostranjenost novčanih donacija, a koje potiču organizirani oblici humanitarnih aktivnosti (primjer priredbi/manifestacija koje omogućuju doniranje manje količine novca telefonskim pozivom). Naime, doniranje novaca za neku svrhu ili organizaciju vrlo je učestalo (tablica 3.) jer je preko polovice ispitanih studenata referiralo takvu aktivnost, premda istraživanje ne daje detaljniji uvid u učestalost i iznose.

Usprkos tome što je na pitanje u tablici 1. o iskustvu volontiranja 51,7% ispitanih odgovorilo da je volontiralo u jednom ili više područja u zadnjih 12 mjeseci, na pitanje o učestalosti volontiranja (tablica 4.) 57,7% ispitanih odgovorilo je da ne volontira uopće, 32,8% da to čini povremeno, a samo 9,5% da to čini redovito – mjesečno i tjedno. Temeljem toga bi se moglo zaključiti da je istraživanje došlo do dva

¹² Prilikom formulacije pitanja želja je istraživača bila obuhvatiti što šire područje mogućeg volontiranja, a što je kod nekih pitanja vjerojatno rezultiralo poteškoćom interpretacije odgovora. To se npr. odnosi na pitanja gdje su povezani volontiranje za sportsku organizaciju ili organizaciju iz područja kulture ili volontiranje za organizaciju gradske četvrti ili lokalnu aktivističku grupu.

podatka o razmjerima volontiranja (tablica 1. vs. tablica 4.). Primjerice, čak polovica onih koji su izjavili da nikada ne volontiraju zaokružili su jednu aktivnost u tablici 1. ali tome, vjerujemo, nisu pridali važnost kada su pitani o učestalosti volontiranja jer su tada rekli da uopće ne volontiraju. S obzirom da se pitanje prikazano u tablici 4. vrlo eksplicitno odnosilo na učestalost volontiranja, a obuhvaćalo je raspon od nikada ne volontiram do volontiram tjedno, ovaj iskaz smatramo boljim pokazateljem volontiranja te ćemo u daljnjem radu to uzimati kao mjerodavniju mjeru učestalosti volontiranja, odnosno razmjera ne-volontiranja.¹³

Zanimljivo je vidjeti i postoje li razlike u iskustvu, oblicima i učestalosti volontiranja i prema tipu studija koji pohađaju. Kao prvo, analizirali smo postoje li razlike u iskustvu volontiranja za studente koji su odgovorili pozitivno na pitanja prezentirana u tablici 1. Analiza (hi-kvadrat test) je pokazala da statistički značajne razlike postoje samo kod volontiranja za neku vjersku organizaciju (studenti društvenih znanosti volontiraju češće) te kod volontiranja za neku sportsku organizaciju ili organizaciju iz područja kulture (studenti humanističkih i prirodnih znanosti volontiraju češće) (tablice 5. i 6.).

Tablica 5.
Iskustvo volontiranja (vjerska organizacija) s obzirom na tip studija

	Društvene znanosti	Prirodne znanosti	Ekonomija	Humanističke znanosti	Tehničke znanosti
Ne	79,9	96,6	97,6	92,0	90,5
Da	20,1	3,4	2,4	8,0	9,5

$$\chi^2=30,861; df=4; p<0,001$$

Tablica 6.
Iskustvo volontiranja (sportska organizacija ili organizacija iz područja kulture) s obzirom na tip studija

	Društvene znanosti	Prirodne znanosti	Ekonomija	Humanističke znanosti	Tehničke znanosti
Ne	92,5	87,3	94,0	81,6	94,2
Da	7,5	12,7	6,0	18,4	5,8

$$\chi^2=13,613; df=4; p<0,01$$

Razlike je moguće vidjeti i u pogledu tipa organizacija za koje volontiraju (tablica 7.). Studenti ekonomije češće su volontirali za profitne/poslovne organizacije, studenti

društvenih znanosti za neprofitne, dok je neformalno volontiranje najčešće kod studenata humanističkih znanosti.

¹³ O tome usp. i Haski-Leventhal i sur., 2008.

Tablica 7.
Volontiranje (posljednjih 12 mjeseci) s obzirom na tip studija

		Društvene znanosti	Prirodne znanosti	Ekonomija	Humanističke znanosti	Tehničke znanosti
Za profitne/poslovne organizacije ($\chi^2=15,208$; $df=4$; $p<0,004$)	Ne	98,9	96,6	89,3	92,0	96,4
	Da	1,1	3,4	10,7	8,0	3,6
Za neprofitne organizacije ($\chi^2=9,433$; $df=4$; $p<0,05$)	Ne	70,7	78,8	81,0	77,0	84,7
	Da	29,3	21,2	19,0	23,0	15,3
Neformalno, na osobni način ($\chi^2=20,868$; $df=4$; $p<0,001$)	Ne	74,7	60,2	75,0	57,5	79,6
	Da	25,3	39,8	25,0	42,5	20,4

Konačno, a što je ovdje zanimljiv rezultat, razlike postoje i u pogledu učestalosti volontiranja. Naime, podaci prikazani u tablici 8. govore da najviše volontiraju ispitanici/studenti društvenih te humanističkih znanosti, zatim slijede studenti prirodnih znanosti, dok studenti ekonomije i tehničkih znanosti u prosjeku volontiraju najmanje.

ranje ili je ono dio njihovih nastavnih obveza, to se ipak ne može tvrditi jednoznačno, a bez daljnjih propitivanja. Valja naglasiti i da je u uzorku 12 zemalja dobiveno sasvim suprotno: najmanje volontiraju studenti društvenih znanosti, a najviše studenti humanističkih znanosti, a potom studenti prirodnih znanosti (Haski-Leventhal i sur., 2008.).

Tablica 8.
Učestalost volontiranja prema tipu studija¹⁴

	Društvene znanosti	Prirodne znanosti	Ekonomija	Humanističke znanosti	Tehničke znanosti
Ne volontiram uopće	48,9	58,5	63,1	51,7	68,6
Volontiram	51,1	41,5	36,9	48,3	31,4

$\chi^2=14,568$; $df=4$; $p<0,01$

Razlike u volontiranju studenata nisu konzistentne i teško ih je interpretirati, ali one postoje i barem dijelom sugeriraju da su studenti društvenih i humanističkih znanosti prijemčljiviji za volontiranje. Premda bi se ovaj nalaz mogao objasniti pretpostavkom da je studentima društvenih te humanističkih znanosti bliži dobrovoljni angažman zbog tipa studija i/ili zato što neki studiji osobito promoviraju volenti-

Zašto se volontira? Razlozi i koristi od volontiranja

Pitanje motiva volontiranja jedno je od ključnih pitanja održivosti volontiranja kao takvoga. Neovisno o tome na koji se način počne volontirati, bez uvjerenosti u »dobre razloge« i koristi od volontiranja teško da je moguće očekivati da će volontiranje perzistirati kao društveno prihvatljivo/poželjno

¹⁴ S obzirom da analiza hi-kvadrat testa na svim kategorijama učestalosti prezentiranima u tablici 4. (od ne volontiram uopće do volontiram tjedno) nije pokazala statistički značajne razlike, ovdje smo razdvojili studente na dvije kategorije te u kategoriju »volontiram« ubrojili sve koji volontiraju, neovisno o tome čine li to tjedno, mjesečno ili povremeno.

ponašanje. Presentacija stavova kako onih koji volontiraju, ali i onih koji ne volontiraju, o razlozima i koristima od volontiranja važna je činjenica u regrutiranju potencijalnih volontera. Temeljem navedenoga, u ovom ćemo dijelu rada prezentirati rezultate o razlozima i koristima volontiranja studenata. S obzirom na važnost utvrđivanja dubljih razloga volontiranja, prikazujemo samo rezultate faktorske analize, i to odvojeno samo za one koji volontiraju (one koji su na pitanje o učestalosti volontiranja odgovorili da to čine od povremeno do tjedno) te za sve studente. U tablici 8. prikazani su rezultati faktorske analize odgovora na pitanje o razlozima volontiranja za sve studente. Faktorskom analizom, pod komponentnim modelom uz varimax rotaciju i

GK kriterij redukcije dimenzionalnosti, dobivena su četiri faktora. S obzirom na saturacije čestica na pojedinom faktoru, nazvali smo ih: F1 – instrumentalni motivi, F2 – intrinzični/altruistički, F3 – socijalni i F4 – terapeutsko-samopomažući. Ekstrahirani faktori tumače 59,78% varijance. U tablici 9. prikazani su rezultati faktorske analize samo za studente – volontere. Faktorskom analizom, pod komponentnim modelom uz varimax rotaciju i GK kriterij redukcije dimenzionalnosti, dobiveno je pet faktora. S obzirom na saturacije čestica na pojedinom faktoru, nazvali smo ih: F1 – instrumentalni motivi, F2 – socijalni, F3 – intrinzično-društveni, F4 – terapeutsko-samopomažući i F5 – intrinzično-altruistički. Ekstrahirani faktori tumače 66,7% varijance.

Tablica 8.

Matrica varimax faktora razloga volontiranja – svi studenti

MOTIVACIJE:	F1	F2	F3	F4
Podaci o volontiranju upisat će se u životopis pri traženju posla	0,894			
Podaci o volontiranju upisat će se u životopis kod daljnjeg obrazovanja	0,866			
Volontiranje mi može pomoći otvoriti vrata tamo gdje želim raditi	0,800			
Mogu stvarati veze koje mi mogu pomoći u karijeri	0,747			
Volontiranje mi pruža novi pogled na različite stvari		0,729		
Mogu naučiti više o razlozima vlastitog rada i djelovanja		0,678		
Volontiranje mi pomaže da se osjećam bolje		0,671		
Osjećam da je važno pomagati drugima		0,669		
Mogu učiniti nešto za svrhu koja mi je važna		0,532		
Volontiranje je način stjecanja prijatelja		0,516		
Moji prijatelji volontiraju			0,806	
Bliske osobe potiču na volontiranje			0,731	
Tako savjetuje posrednik za zapošljavanje ili obitelj			0,574	
Volontiranje me oslobađa krivnje što sam bolje sreće od drugih				0,840
Volontiranje je dobar način bijega od vlastitih problema				0,835

Tablica 9.

*Matrica varimax faktora razloga volontiranja – studenti volonteri*¹⁵

	F1	F2	F3	F4	F5
Podaci o volontiranju upisat će se u životopis kod daljnjeg obrazovanja	0,847				
Podaci o volontiranju upisat će se u životopis pri traženju	0,844				
Volontiranje mi može pomoći otvoriti vrata tamo gdje želim raditi	0,782				
Mogu stvarati veze koje mi mogu pomoći u karijeri	0,698				
Moji prijatelji volontiraju		0,816			
Bliske osobe potiču na volontiranje		0,723			
Tako savjetuje posrednik za zapošljavanje ili obitelj		0,608			
Volontiranje mi pruža novi pogled na različite stvari			0,845		
Mogu naučiti više o razlozima vlastitog rada i djelovanja			0,805		
Volontiranje je dobar način bijega od vlastitih problema				0,832	
Volontiranje me oslobađa krivnje što sam bolje sreće od drugih				0,813	
Mogu učiniti nešto za svrhu koja mi je važna					0,762
Osjećam da je važno pomagati drugima					0,659

Distribucija pojedinih odgovora za sve ispitanike pokazala je da ispitanici najviše vrednuju intrinzične/altruističke motive. Slijede instrumentalni motivi povezani s volontiranjem radi osobnih probitaka. Pozitivno, iako nešto manje od prethodne skupine motiva, vrednovani su tzv. socijalni motivi koji su okrenuti jačanju socijalne komponente života ispitanika/pojedinca. Na samom su kraju svrstani motivi koje smo nazvali terapeutsko-samopomažućim. Kod studenata volontera dobivamo sličnu distribuciju odgovora, premda s nekim razlikama. Najveća se odnosi na to da su kod studenata volontera intrinzične motivacije dosta naglašenije (frekvencije odgovora pokazuju da studenti volonteri nešto više vrednuju razloge kao što su: osjećam da je važno pomagati drugima ili: mogu učiniti nešto za svrhu koja mi je važna), a to je i očito razlog da se kod njih intrinzični motivi jasnije grupiraju u one koje smo nazvali intrinzično-društvenima i one koje smo nazvali intrinzično-altruističkima. Distribucija odgovora za sve studente s

nekim je malim razlikama ista u svim istraživanim zemljama, a učinjene analize pokazale su da su različiti motivi komplementarni, tj. da se npr. intrinzični i instrumentalni motivi ne isključuju, već dopunjavaju (Handy i sur., 2010.).

U istraživanju su ispitanici odgovarali i na pitanje o koristima od volontiranja. U tablici 10. prikazani su rezultati faktorske analize odgovora na pitanja svih studenata o koristima od volontiranja (komponentni model, varimax rotacija, GK kriterij redukcije dimenzionalnosti). Dobivena su dva faktora koja smo nazvali F1 – intrinzični/socijalni i F2 – instrumentalni. Ekstrahirani faktori tumače 55,40% varijance. U tablici 11. prikazani su rezultati faktorske analize odgovora na pitanja studenata volontera o koristima od volontiranja (komponentni model, varimax rotacija, GK kriterij redukcije dimenzionalnosti). Dobivena su dva gotova ista faktora kao i kod svih studenata. Ekstrahirani faktori ovdje tumače 43,45% varijance.

¹⁵ Nakon inicijalno provedene faktorske analize u daljnjem su koraku, zbog zadovoljavanja uvjeta jednostavne strukture, izostavljene čestice: volontiranje mi pomaže da se osjećam bolje i volontiranje je način stjecanja prijatelja.

Tablica 10.

*Matrica varimax faktora koristi volontiranja – svi studenti*¹⁶

	F1	F2
Vlastito zadovoljstvo	0,760	
Stvaranje društvenih kontakata	0,737	
Stvaranje povjerenja među ljudima	0,697	
Prilika da nauče nove stvari	0,671	
Ispunjavanje zakonskog zahtjeva za obavljanje društveno korisnog rada ili ispunjavanje školskih obaveza		0,832
Dobivanje preporuke za zapošljavanje ili kod daljnjeg obrazovanja		0,744
Priznanje od strane prijatelja/kolega		0,534

Tablica 11.

*Matrica varimax faktora koristi volontiranja – studenti volonteri*¹⁷

	F 1	F 2
Stvaranje društvenih kontakata	0,758	
Vlastito zadovoljstvo	0,686	
Stvaranje povjerenja među ljudima	0,613	
Prilika da nauče nove stvari	0,488	
Ispunjavanje zakonskog zahtjeva za obavljanje društveno korisnog rada ili ispunjavanje školskih obaveza		0,750
Dobivanje preporuke za zapošljavanje ili kod daljnjeg obrazovanja		0,706
Priznanje od strane prijatelja/kolega		0,618
Vještine vođenja		0,425

Temeljem dobivene distribucije odgovora ispitanici su najviše vrednovali intrinzične/socijalne koristi: vlastito zadovoljstvo, stvaranje društvenih kontakata, mogućnosti da se nauče nove stvari te u nešto manjoj mjeri stvaranje povjerenja među ljudima. Najmanje su vrednovane čestice koje su grupirane unutar drugog faktora, kao ispunjavanje zakonskog zahtjeva za obavljanje društveno korisnog rada ili priznanje od strane prijatelja/kolega. Studenti volonteri u nešto su većoj mjeri vrednovali intrinzično/socijalne koristi.

Namjera nam je bila i istražiti odnos dobivenih faktora i učestalosti volontiranja. Analiza varijance faktora razloga volonti-

ranja nije pokazala statički značajne razlike kod studenata volontera, ali je pokazala statističke značajne razlike kod faktora 3 i 4 za cijelu ispitanu studentsku populaciju. Kao što sugerira tablica 12., ispitanici koji volontiraju povremeno su skloniji česticama faktora 3 razloga volontiranja (moji prijatelji volontiraju...), za razliku od onih koji uopće ne volontiraju. Ispitanici koji uopće ne volontiraju skloniji su česticama faktora 4 (volontiranje me oslobađa krivnje što sam bolje sreće od drugih...), za razliku od onih koji volontiraju povremeno ili tjedno (tablica 13.). Kod koristi od volontiranja korelacija faktora s učestalosti volontiranja nije pokazala statistički značajne razlike.

¹⁶ Nakon inicijalne provedbe faktorske analize u daljnjem su koraku, zbog zadovoljavanja uvjeta jednostavne strukture, izostavljene sljedeće čestice: poslovno radno iskustvo, profesionalno povezivanje i vještine vođenja.

¹⁷ Nakon inicijalne provedbe faktorske analize u daljnjem su koraku, zbog zadovoljavanja uvjeta jednostavne strukture, izostavljene sljedeće čestice: poslovno/radno iskustvo, profesionalno povezivanje.

Tablica 12.

Analiza varijance F3 razloga volontiranja za sve studente s obzirom na učestalost volontiranja

	M		Kontrast
Ne volontiram uopće	-0,1038	F = 4,951 p < 0,01	1 < 2
Povremeno	0,1786		
Mjesečno	-0,4921		
Tjedno	0,1803		

Tablica 13.

Analiza varijance F4 razloga volontiranja za sve studente s obzirom na učestalost volontiranja

	M		Kontrast
Ne volontiram uopće	0,1277	F = 4,776 p < 0,01	1 > 2,4
Povremeno	-0,1302		
Mjesečno	-0,1822		
Tjedno	-0,3489		

Kako se počinje volontirati?

Na pitanje kako se (i zašto) započne volontirati nema jednoznačnih odgovora. Postoji niz studija koje upućuje na različite faktore, od psiholoških do socijalnih. No, neovisno o hijerarhiji pojedinih faktora, istraživanja jasno spominju važnost

društvenog konteksta volontiranja, poticanja na volontiranje. U tom su vidu i neka pitanja u našem istraživanju smjerala identifikaciji nekih poticaja za volontiranjem. U tablicama 14.-16. prikazani su neki od odgovora iz tog dijela upitnika.

Tablica 14.

Ako niste volontirali, biste li volontirali da Vas se osobno upitalo¹⁸, %

Da	64,3
Ne	14,7
Ne odnosi se na ispitanika	12,8
Bez odgovora	8,0

Tablica 15.

Jeste li bili na nastavi gdje je profesor pozvao na volontiranje, %

Da	25,7
Ne	72,8
Bez odgovora	0,8

¹⁸ Na ovo su pitanje odgovarali samo studenti koji ne volontiraju, za razliku od sljedeća dva pitanja, u tablicama 15. i 16., na koja su odgovarali svi ispitanici.

Tablica 16.
Smatrate li takvu inicijativu korisnom, %

Uopće nekorisna	5,2
Djelomično korisna	24,0
Korisna	41,2
Vrlo korisna	12,0
Bez odgovora	15,2

Odgovori zabilježeni ovdje mogu se jednim značajnim dijelom protumačiti kao društveno poželjni odgovori, ali činjenica jest da je velika većina onih koji ne volontiraju izjavila da bi to učinila da ih se to osobno pitalo (tablica 14.). Ovaj nalaz može sugerirati da postoji velik a neiskorišteni volonterski potencijal kod hrvatskih studenata. Još je zanimljivija činjenica da je gotovo dvije trećine svih ispitanih studenata izjavilo da ih profesori na nastavi nisu pozvali na volontiranje. Dodatna je analiza pokazala (rezultati hi-kvadrat testa) da postoji statistički značajna razlika između odgovora studenata volontera (onih koji volontiraju od povremeno do tjedno) od studenata ne-volontera jer su volonteri češće bili na nastavi gdje je profesor pozvao na volontiranje. Ovo interpretiramo ne samo iz perspektive mogućnosti promocije određenih vrijednosti u obrazovnom sustavu, već i iz perspektive sve učestalijih rasprava o tzv. trećoj misiji sveučilišta. U toj se raspravi kristaliziraju četiri pristupa poimanju te misije: a) doprinos sveučilišta gospodarskom razvoju, b) doprinos sveučilišta razvoju civilnog društva i demokracije, c) integrativni koncept međusektorske suradnje u doprinosu razvoja lokalne zajednice te d) odgovornost sveučilišnih nastavnika u razvoju sveučilišta i lokalne zajednice kao temelja akademske profesije (Čulum i Ledić, 2012.: 25). Ova druga dimenzija naziva se i civilnom misijom (jer joj je cilj obrazovanje društveno odgovornih i aktivnih građana)

i zanimljivo je primijetiti da je istraživanje sveučilišnih nastavnika u Hrvatskoj pokazalo da se većina ispitanika, neovisno s kojeg sveučilišta dolaze, slaže s time da je primarna misija sveučilišta obrazovanje društveno odgovornih i aktivnih građana koji će djelovati za opće dobro (Čulum i Ledić, 2012.: 149). Upravo iz te perspektive, ističemo podatak da 53% ispitanih studenata smatra da bi bilo korisno ili vrlo korisno da ih profesori pozovu na volontiranje (tablica 16.). Ovdje se statistički značajna razlika (hi-kvadrat test) pojavljuje kod kategorije »vrlo korisna inicijativa« za koju značajnije više optiraju studenti koji volontiraju (od povremeno do tjedno). Ovaj nalaz potrebno je dalje promatrati i u kontekstu istraživanja tematike civilnoga društva u visokoškolskoj nastavi gdje je također uočeno da postoje neiskorištene mogućnosti promocije civilnoga društva u akademskom miljeu, a zapadna iskustva govore o vrlo praktičnim koristima takve promocije (Bežovan, Ledić i Zrinščak, 2011.).¹⁹

Za razliku od niza drugih istraživanih zemalja, hrvatski su studenti naravno, s obzirom na poznate činjenice, mahom negativno odgovarali na pitanja vrednuje li se pri polaganju mature (riječ je o starom obliku mature) i diplomskog ispita volontiranje i obavljanje društveno korisnog rada.

Na pitanje o tome iz kojih su izvora saznali za volontiranje, ispitanici su najviše istaknuli prijatelje, zatim medije i internet, a tek potom roditelje i učitelje.

¹⁹ Recentno istraživanje o volontiranju u EU zemljama ističe važnost posebne promocije volontiranja među starijima te među mladima, kao i nužnost promocije volontiranja u obrazovnom sustavu (GHK, 2011.).

Koliko, zapravo, volontiraju hrvatski studenti: puno, malo...?

Kao što je već naglašeno, osnovni cilj istraživanja odnosio se na komparativni uvid u volontiranje studenata u nizu zemalja svijeta. S obzirom da su komparativni podaci već prezentirani i objavljeni u

nekoliko članaka, ovdje će se samo kratko prikazati neki najosnovniji rezultati, a koji ukazuju na hrvatsku specifičnost. Naime, u objavljenim je radovima već postavljeno pitanje zašto hrvatski studenti, uz japanske, tako malo volontiraju, pri čemu je kao relevantan tretiran odgovor na pitanje o učestalosti volontiranja.²⁰

Tablica 17.

Učestalost volontiranja – pregled po zemljama, %

	Ne volontiram uopće	Povremeno	Mjesečno	Tjedno
SAD	22,3	47,0	14,6	15,5
Kanada	23,1	44,5	9,5	21,9
Finska	32,9	40,5	13,2	12,6
Izrael	34,2	36,6	9,8	19,2
Indija	16,3	68,2	10,8	4,7
Engleska	37,3	48,3	4,7	9,2
Hrvatska	57,7	32,8	2,5	7,0
Južna Koreja	35,3	41,1	7,9	15,1
Belgija	30,4	40,1	7,1	22,1
Nizozemska	40,4	30,6	12,5	15,9
Japan	69,6	24,9	2,3	2,8
Kina	12,3	70,1	10,2	6,4
Novi Zeland	23,8	50,9	8,3	17,0

Tablica 18.

Volontiranje u posljednjih 12 mjeseci – usporedba po zemljama, %

	Za profitne/ poslovne org.	Crkvene/ vjerske org.	Neprofitne org.	Vladine org./javne ustanove	Međunar. org.	Neformalno, na osoban način	Druge
SAD	16,6	27,4	45,7	13,8	9,3	35,9	23,6
Kanada	18,8	21,3	44,8	14,0	12,1	30,8	25,4
Finska	5,3	17,4	30,4	5,6	11,3	22,4	10,5
Izrael	5,6	10,0	37,5	11,2	4,4	24,9	15,1
Indija	16,7	27,5	30,3	10,2	9,0	41,0	31,5
Engleska	12,7	12,5	23,2	5,3	5,2	15,5	12,0
Hrvatska	4,5	9,8	22,2	5,8	3,0	29,5	11,5
Južna Koreja	9,1	28,4	37,6	11,5	6,0	24,6	16,5
Belgija	4,6	5,5	9,1	3,1	6,6	16,5	3,8
Nizozemska	10,0	10,6	10,3	1,7	4,0	13,0	9,6
Japan	2,9	2,5	9,6	2,9	1,5	4,2	8,0
Kina	33,0	4,4	46,0	14,3	7,7	38,3	17,0
Novi Zeland	11,6	18,2	38,5	5,0	10,2	17,2	14,7

²⁰ Ovdje je još jednom potrebno naglasiti da su autori svjesni nereprezentativnosti uzorka te rezultate tumače kao indikativne. No, zanimljiva je i činjenica da se rezultati ovog istraživanja većim dijelom podudaraju s drugima (premda malobrojnim), a koji govore o sličnim nacionalnim razlikama u volontiranju.

Podaci iz tablice 17. jasno pokazuju da Hrvatska (42,3%) i Japan (39,1%), barem na uzorku ispitanih studenata, imaju najniži udio studenata koji su volontirali (tjedno, mjesečno ili povremeno). S druge strane, najviši udio studenata koji su volontirali dolazi iz SAD-a (78,8%), Kanade (79,7%), Indije (86,2%), Kine (84,5%) i Belgije (71,4%). U skladu s tim i učestalost volontiranja pada razmjerno postotku volontiranja u istraživanom razdoblju. Tako oko jedne trećine studenata iz Kanade i SAD-a volontira na tjednoj i mjesečnoj osnovi, dakle redovito, dok japanski studenti bilježe najniži udio onih koji redovito volontiraju (svega 4,7%), a potom dolaze ispitani studenti iz Hrvatske (9,5%). Na razini cijelog uzorka, redovito volontira 19,8% studenata (tjedno 12,4% i mjesečno 7,4% studenata), dakle dvostruko više od hrvatskog prosjeka redovitoga volontiranja (9,5%).

U komparativnoj perspektivi (tablica 18.) najmanje se volontiralo za profitne/poslovne organizacije, a za te organizacije najviše su volontirali studenti iz Kine, SAD-a i Kanade, dok su s druge strane najmanje volontirali studenti Japana, Hrvatske, Belgije, Finske i Izraela. Za crkvene organizacije generalno se relativno više volontira u odnosu na prosjek, s tim da su najviše volontirali studenti iz Južne Koreje, Indije, SAD-a i Kanade, a najmanje studenti iz Japana, Kine i Belgije. Za neprofitne organizacije se najviše volontiralo, a to su najviše činili studenti Kine, SAD-a i Kanade, a najmanje Japana, Belgije i Nizozemske. Za vladine/javne organizacije relativno je manje studenata volontiralo, s tim da su najviše volontirali studenti iz Kanade i SAD-a, a najmanje studenti iz Nizozemske, Japana i Belgije. Za međunarodne organizacije volontiralo je najmanje studenata, i to najviše iz Kanade i Finske, a najmanje iz Japana i Hrvatske. Viši prosjek volontiranja zabilježen je u okviru neformalnog volontiranja na osoban način. Najviše su neformalno volontirali studenti Kine, In-

dije, SAD-a i Kanade, a najmanje Japana i Nizozemske.

Podaci (ovdje nisu posebno prikazani) pokazuju da su hrvatski studenti zabilježili niži, iako ne najniži prosjek broja volonterskih sati. U Hrvatskoj je to 3,45 sati mjesečno u posljednjih 12 mjeseci, u usporedbi s najnižim prosjekom broja volonterskih sati: Japan (0,72), Indija (2,08) te Kina (2,44). Zemlje s najvišim prosjekom volonterskih sati mjesečno su Belgija (15,74), Kanada (15,58) i SAD (11,26). Usporede li se dobiveni rezultati o udjelu studenata koji volontiraju i broju sati i učestalosti volontiranja, razvidno je da u zemljama u kojima je pronađena visoka razina volontiranja, studenti najviše volontiraju povremeno, uz najniže zabilježen prosjek sati. Te zemlje su Indija i Kina. Na drugom je polu, međutim, skupina zemalja koje imaju i visok udio volontiranja, najvišu učestalost i najviši prosjek sati volonterskog rada mjesečno. Ove zemlje su Kanada, SAD i Belgija.

U pogledu donacija novca za humanitarne svrhe također postoje razlike među ispitanicima različitih zemalja. Najvišu stopu donacije novca u posljednjih 12 mjeseci zabilježili su studenti iz Finske (82,1%), SAD-a (75,5%), Engleske (75,2%), Izraela (73,7%) te Kanade (71,4%). Na dnu su ljestvice onih koji su donirali novac studenti iz Japana (40,4%) i Hrvatske (48,8%).

Prije utvrđivanja mogućih razloga slabe pozicioniranosti naših studenata u međunarodnom kontekstu, važno je dobro uočiti takvu pozicioniranost. Naime, prethodno prezentirani rezultati volontiranja u Hrvatskoj, upravo zbog metodoloških razloga i metodološke nedosljednosti, sugeriraju dvije različite slike: jednu onu nepovoljnu (vrlo nisko volontiranje) i drugu onu ipak pozitivniju (nešto veći udio volontiranja i/ili porast volontiranja u posljednjim godinama). Ovdje prezentirani podaci govore o potrebnom oprezu, a ponajviše imajući u vidu činjenicu da se viša obrazovanost (ako već ne dosljedno i mlađa dob) pokazuje

prediktivnim čimbenikom više razine volontiranja. Dakle, naši su podaci sukladni većini onih koji kazuju da se u Hrvatskoj općenito malo volontira.

O razlozima slabo razvijenog volonterstva već je ponešto navedeno na početku ovog rada, gdje su prije svega naglašeni strukturalni razlozi povezani sa zatumljivanjem civilnih inicijativa u komunističkom razdoblju te dodatnim poteškoćama, usprkos evidentnim pozitivnim promjenama, razvoja civilnog društva u postkomunističkom razdoblju. U sustavnom pregledu razlika u volontiranju među različitim zemljama svijeta autori naglašavaju niz mogućih razloga: strukturalne teorije (razvoj demokracije kao nužan okvir promocije volontiranja, razlike u političkim režimima, različiti tipovi socijalnih država i različito mjesto civilnog društva unutar njih, važnost ekonomskog razvoja, dohodovne nejednakosti...), kulturalne teorije (moguć utjecaj postmaterijalističkih vrijednosti kao promicatelja volontiranja, političke vrijednosti, utjecaj povjerenja prema drugima i institucijama, utjecaj religije kao promotora volontiranja...) te individualne korelate (utjecaj spola, obrazovanja, zaposlenosti, religioznosti, dobi...) (Musick i Wilson, 2008.: 342-369). Ni jedna od ponuđenih teorija ne uspijeva u potpunosti objasniti nacionalne trendove u volontiranju u vrlo različitim zemljama svijeta, ali ni jednu od njih nije moguće odbaciti. Naime, u većini slučajeva presudnima se pokazuju nacionalne specifičnosti. Primjerice, socijalne države Europe i Amerike se u bitnome razlikuju, tipovi civilnog društva i obilježja volonterstva u europskim, azijskim ili američkim zemljama se također razlikuju, način manifestacije religioznosti je bitno različit u različitim zemljama, itd. Sve to navodi na nužnost preispitivanja dominantnih teorija u nacionalnom kontekstu. Ali, problem se može i drukčije formulirati. Rezultati ovog ali i drugih istraživanja nedvojbeno

pokazuju da u hrvatskom društvu volonterstvo nije zaživjelo kao općedruštvena prihvaćena vrijednost. Niz strukturalnih okolnosti može se navesti kao razlog tomu. No, razvoj demokracije, civilnog društva, povjerenja, novih vrijednosnih okvira, ne događa se sam po sebi, niti će sam po sebi dalje promicati volonterstvo. Volonterstvo može biti dobar indikator općenitog stanja društva, ali i indikator njegovog budućeg razvoja. Volonterstvo nije cilj samo po sebi, ali jest vrijednost za koju se valja posebno založiti, a ako je tome bar djelomice tako, onda ovi komparativni rezultati pozivaju kako na daljnja istraživanja, tako i na društvenu akciju.

ZAKLJUČNI OSVRT

U ovome su radu prezentirani i komentirani rezultati istraživanja volontiranja studenata Sveučilišta u Zagrebu te Društvenog i Tehničkog veleučilišta u Zagrebu, provedenoga 2006.-2007. godine, a u sklopu međunarodnoga komparativnog istraživanja volontiranja studenata u 14 zemalja svijeta. Cilj istraživanja bilo je popuniti evidentnu prazninu u komparativnim istraživanjima volontiranja, odnosno dobiti uvid u iskustvo, osnovne oblike, razloge i koristi od volontiranja te propitati razlike među zemljama uključenima u istraživanje. Cilj ovog rada bio je posebno obraditi rezultate istraživanja za hrvatske studente te utvrditi njihovo mjesto u međunarodnom kontekstu. S obzirom na prethodna istraživanja u Hrvatskoj, pretpostavili smo da volontiranje nije osobito rašireno među studentima, ali zbog nedostatka komparativnog uvida nismo mogli pretpostaviti jesu li hrvatski studenti zaista na začelju istraživanih zemalja, ili nisu.

Najintrigantniji rezultat ovog istraživanja jest uvid u to da je 42,3% ispitanih studenata izjavilo je da je volontiralo u posljednjih 12 mjeseci, ali većina je to činila povremeno, a manjina (9,5%) redovito, tj. mjesečno i tjedno. Studenti su najviše volontirali za neki oblik gradske četvrti ili

lokalnu aktivističku grupu te u domovima za starije i nemoćne, prenočištima i sličnim organizacijama, a najmanje za studentski klub i organizacije u zajednici. Oni koji volontiraju čine to ipak u više različitih područja volontiranja, i za više različitih organizacija. Važno je napomenuti i da se najviše volontira neformalno, a tek potom kroz neprofitne te ostale vrste organizacija. No, volontiranje je općenito povezano s dobrim razlozima. Njih ističu oni koji volontiraju, ali takve razloge, barem manifestno, prepoznaju svi ispitanici studenti. Studenti najviše ističu čimbenike koje smo nazvali intrinzičnim/altruističkim (volontiranje pruža novi pogled na različite stvari, volontiranje mi pomaže da se osjećam bolje, osjećam da je važno pomagati drugima...), a potom one instrumentalne (volontiranje će pomoći kod nalaženja posla, stvaranje veza koje će pomoći u karijeri i sl.), a podaci sugeriraju i da se ovi različiti motivi dopunjavaju, a ne isključuju. Ispitanici (neovisno o tome volontiraju ili ne) identificiraju i mnoge koristi od volontiranja, kako one intrinzične/socijalne, tako i one instrumentalne. Istraživanje je istodobno pokazalo da se kroz obrazovni sustav volontiranje uglavnom ne promiče. Primjerice, 72,8% ispitanih studenata izjavilo je da ih profesori (u dosadašnjem obrazovanju) nisu pozvali na volontiranje, a većina takav potencijalni poziv smatra korisnim.

Među istraživanim zemljama, Hrvatska nije zemlja s najmanjom zastupljenošću volontiranja, ali se nalazi na dnu. Hrvatska i Japan, prema rezultatima ovog istraživanja te uza sve ograde koje proistječu iz činjenice prigodnoga nereprezentativnog uzorka, imaju najmanji udio volontera, a redovito studentsko volontiranje upola je niže od prosjeka svih ovdje obrađenih zemalja. Time se naša pretpostavka o niskoj zastupljenosti volontiranja ovdje potvrdila. Riječ je, ipak, o indikativnom rezultatu koji će morati biti provjeren novijim i reprezentativnijim istraživanjima.

Premda smo u uvodnim dijelovima, smatramo s valjano obrazloženim razlozima, razvoj volonterstva stavili u kontekst razvoja civilnog društva, ne valja zaboraviti ni na upozorenje da civilno društvo i volontiranje nisu sinonimi, odnosno da se kroz obilježja jednoga ne mogu jednostavno izvući obilježja drugoga (Paine, Kendall i Baglioni, 2009.). Kao što je napomenuto, o volontiranju još uvijek malo znamo i ovo je istraživanje samo jedan od prvih koraka u tom smjeru, tim više što su proteklih godina u Hrvatskoj učinjeni neki važni društveni koraci u promociji volontiranja. No, tek će trebati doći do empirijskih uvida koliko su oni doprinijeli razvoju volonterstva, kao što bi bilo zanimljivo, kao što je već napomenuto, provesti istraživanje na reprezentativnom uzorku svih hrvatskih studenata. Manje važna nije ni teorijsko-društvena rasprava koje također uopće nema. Volontiranje, možemo pročitati u svim službenim dokumentima i znanstvenim raspravama, jest pozitivno, dobrodošlo, promovirano društveno ponašanje. Ipak, volontiranje nema isto mjesto u različitim državama, različitim socijalno-političkim režimima. Negdje se od njega, jednostavno rečeno, previše očekuje, npr. da pruža usluge u područjima u kojima se socijalna država sve više povlači. Što mi u Hrvatskoj, zapravo, želimo? Volontiranje se događa i događat će se neovisno o društvenom kontekstu jer je ono dio slobodne čovjekove inicijative, ali kako je važnost društvenog konteksta nedvojbeno potvrđena, važno je njega temeljito propitati, ne samo deklarativno.

LITERATURA

- Barić, S. (2008). Volonterstvo kao inherentno socijalno odgovorna djelatnost – pravni aspekti. U: N. Bodiroga-Vukobrat & S. Borić (ur.), *Socijalno odgovorno gospodarenje*. Zagreb: TIM Press, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Bekkers, R., & Wiepking, P. (2007). *Generosity and philanthropy: A literature review*. Posjećeno 3. svibnja 2011 na mrežnoj stranici Science of Generosity Publication and Survey Library <http://>

- generosityresearch.nd.edu/assets/17632/generosity_and_philanthropy_final.pdf
- Bežovan, G. (2009). Civilno društvo i javna uprava kao dionici razvoja kombinirane socijalne politike. *Hrvatska javna uprava*, 9(2), 355-391.
- Bežovan, G., Ledić, J., & Zrinščak, S. (2011). Civilno društvo u sveučilišnoj nastavi. *Hrvatska javna uprava*, 11(1), 173-202.
- Bežovan, G., & Matančević, J. (2011a). *Civicus Civil Society Index in Croatia. Building identity: Future challenges for CSOs as professionals in the societal arena*. Posjećeno 18. kolovoza 2011. na mrežnoj stranici Ceranea [http://www.ceraneo.hr/images/croatia%20csi%20analytical%20country%20report\[1\].pdf](http://www.ceraneo.hr/images/croatia%20csi%20analytical%20country%20report[1].pdf)
- Bežovan, G., & Matančević, J. (2011b). *CIVICUS-ov Indeks civilnog društva u Hrvatskoj. Akcijske preporuke za jačanje djelotvorne uloge civilnog društva*. Posjećeno 18. kolovoza 2011. na mrežnoj stranici Ceranea <http://www.ceraneo.hr/images/prijelom.pdf>
- Bežovan, G., & Zrinščak, S. (2007a). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
- Bežovan, G., & Zrinščak, S. (2007b). Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena? *Revija za socijalnu politiku*, 14(1), 1-27. doi: 10.3935/rsp.v14i1.680
- Bartkowski, J., & Jasińska-Kania, A. (2004). Voluntary organizations and the development of civil society. In W. Arts & L. Halman (Eds.), *European values at the turn of millennium*. Boston: Brill.
- Celichowski, A. (2008). Civil society in post-communist Europe: The challenges posed by social isolation. In V. F. Heinrich & L. Fioramonti (Eds.), *CIVICUS. Global survey of the state of civil society. Volume 2. Comparative perspectives* (pp. 143-161). Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- Črpić, G., & Zrinščak, S. (2005). Civilno društvo u nastajanju. Slobodno vrijeme i dobrovoljne organizacije u Hrvatskoj. U J. Baloban (ur.), *U potrazi za identitetom. Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Ćulum, B., & Ledić, J. (2011). *Sveučilišni nastavnici i civilna misija sveučilišta*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Gašior-Niemiec, & A., Gliński, P. (2007). Europeanization of civil society in Poland. *Revija za socijalnu politiku*, 14(1), 29-47. doi: 10.3935/rsp.v14i1.629
- Franc, R., Šakić, V., Šalaj, B., Lalić, D., & Kunac, S. (2006). *Udruge u očima javnosti. Istraživanje javnog mnijenja s osvrtima*. Zagreb: Academy for Educational Development.
- Forčić, G. (2007). *Volonterstvo i razvoj zajednice. Sudjelovanje građana u inicijativama u zajednici. Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad*. Rijeka: SMART – Udruga za razvoj civilnog društva.
- Frič, P. (2009). The third sector and the policy process in the Czech Republic: Self-limiting dynamics. In J. Kendall (Ed.), *Handbook on third sector policy in Europe: Multi-level processes and organized civil society*. Cheltenham: Edward Elgar.
- GHK (2011). *Volunteering in the European Union. Final Report*. Posjećeno 15. siječnja 2012. na mrežnoj stranici <http://www.eyv2011.eu/resources-library/item/43-volunteering-in-the-european-union-ghk-eac-ea-dg-eac-2010>
- Handy, F., Hustinx, L., Kang, C., Cnaan, R., Brudney, J., Haski-Leventhal, D., Holmes, K., Meijs, L., Pessi, A., Ranade, B., Yamauchi, N., & Zrinščak, S. (2010). A cross-cultural examination of student volunteering: Is it all about résumé building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 39(3), 498-523. doi: 10.1177/0899764009344353
- Haski-Leventhal, D., Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J. L., Holmes, K., Hustinx, L., Kang, C., Kassam, M., Meijs, L. C. P. M., Ranade, B., Yamauchi, N., Yeung, A. B., & Zrinščak, S. (2008). Students' vocational choices and voluntary action: A 12-nation study. *Voluntas*, 19(1), 1-21. doi: 10.1007/s11266-008-9052-1
- Haski-Leventhal, D., Grönlund, H., Holmes, K., L. C. P. M. Meijs, Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J. L., Hustinx, L., Kang, C., Kassam, M., Pessi, A. B., Ranade, B., Smith, K. A., Yamauchi, N., & Zrinščak, S. (2010). Service-learning: Findings from a 14-nation study. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 22(3), 161-179. doi: 10.1080/10495141003702332
- Kang, C. Handy, F., Hustinx, L., Cnaan, R., Brudney, J., L., Haski-Leventhal, D., Holmes, K., Meijs, L., Pessi, A., B., Ranade, B., Smith, K., Yamauchi, N., & Zrinščak, S. (2011). What gives? Cross-national differences in students' giving behavior. *The Social Science Journal*, 48(2), 283-294. doi: 10.1016/j.soscij.2010.12.006

- Lakoš, I. (2006). *Volontiranje studenata zagrebačkog Sveučilišta*. (Diplomski rad). Zagreb: Pravni fakultet - Studijski centar socijalnog rada.
- Ledić, J. (2001). *Biti volonter/volonterka? Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad*. Rijeka: SMART – Udruga za razvoj civilnog društva.
- Ledić, J. (2007). *Zašto (ne) volontiramo. Stavovi javnosti o volonterstvu*. Zagreb: Academy for Educational Development.
- Kendall, J. (2009). Terra incognita: Third sector and European policy processes. In J. Kendall (Ed.), *Handbook on third sector policy in Europe: Multi-level processes and organized civil society*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (2008). *Zašto i kako vrednovati volontiranje?* Zagreb: MOBMS.
- Musick, M. A., & Wilson, J. (2008). *Volunteers. A social profile*. Indianapolis: Indiana University Press.
- Paine, A. E., Kendall, J., & Baglioni, S. (2009). The United Nations' International Year of Volunteers: A significant non-EU transnational initiative for European countries. In J. Kendall (Ed.), *Handbook on third sector policy in Europe: Multi-level processes and organized civil society*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Puljiz, V., Bežovan, G., Šučur, Z., & Zrinščak, S. (2005). *Socijalna politika. Povijest, sustavi, pojmovnik*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Stubbs, P., & Zrinščak, S. (2009). Croatian social policy: The legacies of war, state-building and late europeanization. *Social Policy & Administration*, 43(2), 121-135. doi: 10.1111/ j.1467-9515.2009.00651.x
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240. doi: 10.1146/annurev.soc.26.1.215
- Zakon o volonterstvu. *Narodne novine*, br. 58/2007.

Summary

STUDENT VOLUNTEERING IN ZAGREB IN A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Siniša Zrinščak

*Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

Ivan Lakoš

*Central Office for Development Strategy and Coordination of EU Funds
Zagreb, Croatia*

Femida Handy

Ram Cnaan

University of Pennsylvania, PA, USA

Jeffrey L. Brudney

Cleveland State University, OH, USA

Debbie Haski-Leventhal

University of New South Wales, Australia

Kirsten Holmes

Curtin University, Perth, Australia

Lesley Hustinx

Ghent University, Belgium

Chulhee Kang

Yonsei University, South Korea

Lucas Meijs

Erasmus University, Rotterdam, Netherland

Anne Birgitta Pessi

University of Helsinki, Finland

Bhagyashree Ranade

Marketing and Market Research Consultants, Pune, India

Karen A. Smith

Victoria University of Wellington, New Zealand

Naoto Yamauchi

Osaka University, Japan

The paper presents an analysis of the results of the research of volunteering of students of the University of Zagreb and Technical and Social Sciences Polytechnics in Zagreb conducted between 2006-2007 within the international comparative research of students in 14 countries of the world. The aim of the research was to collect the data on various aspects of volunteering (experience, basic forms, motivations and benefits of volunteering, values connected with volunteering), and especially to gain insight into international differences. Considering the fact that the paper in particular focuses on the Croatian results, they have shown that the Croatian students, alongside with the Japanese students, are trailing behind all analysed countries. When they volunteer, students in general do it irregularly and informally, and they do most volunteer work for neighbourhood group or local activist organization, in homes for the elderly and the infirm, shelters and similar organisations. Intrinsic reasons for volunteering are emphasised the most, but the instrumental ones complement them. The research has also shown that volunteering is mostly not promoted through the system of education, and that the students consider such initiatives to be useful. The research results are compared with the results of research of volunteering in Croatia to date, and are interpreted within the analysis of civil society development in Croatia and other post-communist countries, and the differences between the countries are commented.

Key words: volunteering, students, comparing Croatia and world.